

CEMİL SÜLEYMAN'IN SİYAH GÖZLER ROMANINDA KADIN KİMLİĞİ ALGISI VE HİSTERİ

Necla DAĞ ERGEN*

Öz

Ataerkil yapının hâkim olduğu toplumlarda kadın ve erkek ayrımı ve bu cinsiyetlere bağlı davranışlar katı bir şekilde birbirinden ayrılır. Fizyolojik farklılığın ilk belirleyicisi olan cinsiyet, sosyolojik ve psikolojik bir yaptırıma dönüşerek her iki cinsi de kontrol altında tutmaya yönelik söylem ve yaptırımın gelişmesine neden olur. Cinsiyet rolleri üzerine yoğunlaşan ataerkil kontrol mekanizması, özellikle güçsüz taraf olarak kabul ettiği kadının davranışları ve yaşamı üzerinden kadına, cinsiyetine bağlı bir kimlik tayin etmeye çalışır. Kadın bedeninin cinsel bir arzu nesnesine haline dönüştürülmesi veya davranışlarının kısıtlanmasının oluşturduğu baskı kadını çoğu zaman yalnızlığa sürükler. Fecr-i Ati dönemi Türk romancılığının önemli yazarlarından olan Cemil Süleyman, *Siyah Gözler* adlı eserinde özellikle kadına çizilen sınırları namus kavramı ile ilişkili olacak şekilde sorgular. Kadının hapsedildiği mekân ve yasaklar içinde bedeniyle olan hesaplaşması, onu histerik sancılar çeken bir varlığa dönüştürür. Sanatçı, kadının bedeni ile ilgili algısının yarattığı melankolik duyguları eserine yansıtırken fiziki görünümünün yarattığı psikolojik ve toplumsal travmaları da işlemeye çalışır. Cemil Süleyman, eserinde özellikle kadın bedeni üzerinden inşa edilen kimlik, toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkardığı histeriyi ele alır. Bu çalışmada *Siyah Gözler* romanında kadın kimliği algısı ve histeri konusu incelenmiştir. Romanda

* Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, necladag02@gmail.com, Aksaray/Türkiye

toplumsal baskının kadın erkek ilişkileri üzerinde yarattığı sınırlama, bedene olumsuz bakışının histeriye dönüşümü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cemil Süleyman, histeri, beden, kadın, kimlik.

PERCEPTION OF FEMALE IDENTITY AND HYSTERIA IN CEMİL SÜLEYMAN'S NOVEL BLACK EYES

Abstract

The roles and expectations of men and women are strictly defined in patriarchal societies. Gender, as a key factor in physiological differences, evolves into sociological and psychological frameworks that regulate both genders. Patriarchal control reinforces gender roles, seeking to define women's identities as tied to their gender and framing them as the weaker party. The pressure resulting from the transformation of the female body into an object of sexual desire, along with the restrictions placed on their behavior, often leads to feelings of loneliness. In his work "Black Eyes," Cemil Süleyman, a notable Turkish novelist from the Fecr-i Ati period, explores the limitations placed on women, particularly in relation to the notion of honor. A woman's struggle with her body, bound by societal restrictions, leads her to hysterical anguish. In her work, the artist conveys the melancholic emotions elicited by her perception of the female body, while also seeking to examine the psychological and social traumas associated with its appearance. Cemil Süleyman's art delves into the hysteria surrounding identity and gender roles, particularly those shaped by the female form. This study examines female identity and hysteria in the novel Black Eyes. The novel examines how social pressure affects male-female relationships and their transformation.

Keywords: Cemil Süleyman, hysteria, body, woman, identity.

1. GİRİŞ

Histeri, birçok tanımla yapılan ancak; genellikle kadınlarda görülen nevrotik sorunlarla ilişkilendirilerek belirlenleştirilmeye çalışılan bir kavramdır. Histerinin Yunanca rahim kelimesinin karşılığı olan "uterus"tan geldiği kabul edilmektedir. Araştırmacılar, tıpta ve psikolojinin nevrotik hastalıklarla ilgili çalışmalarında

histeriye özellikle yoğunlaşarak birey yaşamındaki etkilerini çeşitli nedenlerle açıklamaya çalışmışlardır. Bu nedenler, çoğunlukla kadın rahmine yoğunlaştığından rahatsızlığın yalnızca kadınlarda görüldüğü algısını güçlenmiştir. “Histeri, eski Mısır’dan bu yana birçok hekimin ilgisini çeken, eski Yunan medeniyetinde, kadınlarda, rahmin bedende gezinmesinden ya da yanlış pozisyonda olmasından kaynaklandığı düşünülen, bedendeki duyuların hissizleşmesi ya da farklı şekillerde işlev göstermesi gibi belirtilerle ifade bulan bir bozukluk” (Yurduşen, 2023: 3) şeklinde açıklanır. Histeri veya isteri, “rahim kelimesinden kaynaklanan önyargıyla biyolojik cinsiyete özgü bir hastalık olarak literatürde yerini almıştır. Histeri’yi rahim merkezli bir hastalık olarak tanımlayan ilk hekim antik zamanların en bilinen filozof-hekimi Hippokrates’tir” (Çoban, 2020: 15). Hippokrates, birçok hastalık gibi histerinin de tabiatüstü olaylara bağlandığı ilkel zamanlardaki görüşlere karşı çıkarak “histerideki belirtilerin doyurulmamış (tatmin edilmemiş) uterusun kadın bedeninde gezinmesi ve bir yerde yerleşmesine bağlamıştır” (Kahya, 1975: 415). Platon, Timaios adlı eserinde rahmi “çocuk peyda etme hasretinde bir hayvan” olarak tanımlar. Ona göre rahim bu görevini yerine getiremediğinde buna katlanamaz, öfkeye kapılır ve bütün bedeni dolaşarak solunumu engeller. Bu süreç, bedende çeşitli hastalıkların oluşmasına yol açar. Platon, ancak rahmin doğurma işlevini yerine getirmesi durumunda kadındaki bu olumsuzlukların ortadan kalkacağını açıklar (Janet, 2020: 27). Histerinin kadınlarda psikolojik ve bedensel bazı sorunlara neden olduğu birçok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Histerik kişinin çektiği bedensel acıların belirtileri kaslarda çekilme, yürümede zorluk, uzuvların uyuşması, yüzde kasılmalar şeklinde ifade edilirken uyku bozuklukları ve zararsız bayımlardan, bilinç, hafıza veya akıl kayıpları (hafıza kayıpları, boşluklar) gibi duysal rahatsızlıklar olarak kabul edilir (Nasio, 2013: 15). Genellikle histerinin kadınlarda anksiyete, nefes darlığı, sinirlilik ve cinsel açıdan kendilerini yetersiz görme gibi davranışlara sebep olduğu düşüncesi hakimdir.

Platon'un açıklamalarını ve histerinin belirtilerini temel alan araştırmacıların bazıları, histerinin yalnızca kadınlarda görüldüğünü, erkeğin bu tarz sorunlar yaşamasının mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Uzun yıllar boyunca tıp literatüründe bu şekilde kullanılan terim, kadınlarda görülen birçok hastalık ve durumun kadın rahmindeki rahatsızlıklara bağlanmasına, özellikle ataerkil toplumlarda kadının suçlanmasına neden olmuştur.

Pierre Janet (2020: 26-27), Ortaçağ'dan günümüze kadarki süreçte histeri ile ilgili yapılan çalışmaları öyküsel-betimleyici, klinik, psikolojik olacak şeklinde üç döneme ayırarak 'falcıların, cadıların, konvülsiyon ile ilgili şaşırtıcı gerçeklerin, olağanüstü oruçların, mucizevi yaraların vb. dönemi' diye açıkladığı öyküsel-betimleyici zaman dilimini 'merakın, biraz tedirgin ve eleştirmeyen bir hayranlığın' dönemi olarak kabul eder. Bu dönemde histronik hastalığı olduğu kabul edilen kadınlar, doğaüstü varlıklar tarafından ele geçirilmiş olarak görüldüğünden büyü, sihir veya çeşitli ritüellerle tedavi edilmeye veya cadı diye cezalandırılmaya çalışılmıştır. 19. yüzyılda başlayan çalışmalarla şekillenen klinik dönemde doktorlar bu hastalığa tıbbi bir karakter verip histeriyi diğer hastalıklardan ayırt etmeye çalışmışlardır. Hastalıkların çeşitli sınıflamalara göre değerlendirildiği bu dönemde Ortaçağ'daki uygulamalardan uzaklaşarak psikoloji alanındaki gelişmelerden faydalanılmıştır. Bu dönemde histerinin erkeklerde görülebilme ihtimali tartışmaları yapılmıştır. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, histeriyle ilgili edebi ve sanatsal çalışmalar dikkat çekmeye başlamıştır. "Britanya ve Amerika'da Charlotte Perkins Gilman, Alice James, Eleanor Marx ve Virginia Woolf gibi birkaç orta sınıf sosyal ve edebi figür, sinir hastalığı deneyimlerini unutulmaz kurgusal ve otobiyografik anlatılarda kaydetmiştir. 1870'lerin sonlarında, Charcot ve Paris'teki öğrenci çevresi, İkonografi Fotoğrafçılığı'nda kadın histerik ataklarının dramatik tasvirlerini" (Micale, 1990: 364) yaratmaları konunun daha ilgi çekici hale gelmesini sağlamıştır. 1895'te Freud ve Breuer, psikanalitik teori üzerine

temellendirdikleri *Histeri Üzerine Çalışmalar* adlı eserleriyle histeriyi bilimsel veriler ışığında değerlendirmişlerdir. Erkeklerde ve kadınlarda bu hastalığın tanımlanması amacıyla yapılan çalışmalar, Ortaçağ'ın histeri anlayışını değiştirerek klinik çalışmalarına ağırlık verilmesini sağlamıştır. 19. yüzyılın sonlarında bilimsel ve edebi metinlerde katı bir kurala dönüşen histerinin kadın rahatsızlığı olduğu söyleminde değişikliklerin olduğu gözlenir. Bilimsel metinlerin yanı sıra sanatçılar da erkeklerde histerinin görülmesiyle ilgili örneklerle yoğunlaşmaya başlarlar. Erkeklerde ve çocuklarda histerik bozuklukların incelendiği yazıların sayıca önemli ölçüde arttığı bu dönemde gelişmelere öncülük eden Charcot, çocuk ve erkek hastalarında histeri vak'asının görülmesiyle ilgili örnek yazılar kaleme alır. Tedavi ettiği erkek histerik vak'a öykülerini yayınlayınca Charcot'nun çocuk ve erkek histerisi üzerine yazdığı yazılar, tıp çevrelerinde kabul görür, Avrupa'da konuyla ilgili çalışmalar hız kazanır. Oluşan bu yeni ve geniş literatür, yalnızca histerinin bilimsel yönünü değil, aynı zamanda batıl inançların doğurduğu bilimsel olmayan görüşlerin de gözden geçirilmesini sağlar. Bu durum ise kadınlık ve erkeklik kavramlarının sorgulanmasını, kadına atfedilen histerinin yalnızca rahimle ilişkilendirilemeyeceğine dair görüşlerin öne çıkmasını sağlar. Histeri ile ilgili önemli klinik değerlendirmelerin yapıldığı bu çalışmalar, Janet'in belirttiği psikolojik dönemdeki araştırmaların derin kazanmasına öncülük eder. Psikolojik dönemde araştırmacılar, geçmişten günümüze kadar yapılan sınıflandırma ve değerlendirmeleri dikkate alarak üzerine ekledikleri yeni bilgilerle histeriyle ilgili zihinsel, bedensel ve psikolojik incelemeleri derinleştirirler.

Histerinin yalnızca kadınlara özgü bir rahatsızlık olduğu vurgusu, araştırmalar hız kazandıkça feminist eleştirinin de odağına oturur. Feminist eleştiri, kadının toplumsal ve bireysel kadın kimlik algısını etkileyen histerinin kültürel farklılıklara göre yaptırımlara neden olduğunu ortaya koyar. Sanatçılar, düşünce

yazıları, eleştirileri ve edebi eserleriyle toplumun sosyolojik değerlerini ve bireyin psikolojik durumunu ortaya koyarken kadının histeri nedeniyle geçirdiği buhranları ve ataerkil toplum tarafından maruz kaldığı baskıyı da önemli ölçüde eserlerine yansıtmaya başlarlar. Bu edebi metinlerin sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin verileriyle değerlendirilmesi, toplumun kadına özgü kabul edilen bir rahatsızlığa bakışını ve kadın kimliği algısını göstermesi bakımından önemlidir. Histerik rahatsızlıkların bireyin bedenini, cinsel yaşamını, sosyal ve mesleki kimliklerini nasıl ele geçirdiğini göstermek amacıyla edebi metinlerde kahramanların çektiği acı ile fiziki ve karakteristik özelliklerinin üzerinden yapılan tasvirlerin incelenmesi de konuya farklı bir bakış açısı kazandırır.

2.Cemil Süleyman'ın Yaşamı ve Edebi Kişiliği

Fecr-i Âti topluluğunun öykü, roman, gezi, hatıra vb. birçok türünde eser veren yazarlarından Cemil Süleyman Alyanakoğlu, günümüzde unutulmuş isimlerden birisidir. Alyanakoğlu, 24 Şubat 1886'da İstanbul'da doğar. Cemil Süleyman'ın babası, Alyanak Mustafa Paşa'nın oğlu Kaymakam Yarbay Süleyman Bey, annesi Refika Hanım'dır. Alyanakoğlu, ilkokula Yüksekaldırım'daki Kalender Çeşmesi ilkokulu'nda başlar. Cemil Süleyman'ın Leman, Selman adlarında iki kız kardeşi ve Celil adında bir erkek kardeşi vardır. Kaymakam Yarbay Süleyman Bey, sürgün ile cezalandırılınca aile, 1894'te Avusturya'nın Venüs adlı gemisiyle Beyrut'a gitmek zorunda kalır. Yarbay Süleyman Bey, bir yıl sonra Beyrut'tan Halep'e gönderilir. 1897'de Süleyman Bey'in redif alayının kumandanlığı görevi nedeniyle aile, Sidon'da yaşamaya başlar. Bu sırada on bir yaşında olan Cemil Süleyman Frerler okulunda eğitime başlar. Pierre Sylvester'dan dersler alırken komşuları olan bir konsolosun kızından da İtalyanca öğrenir. (Bargan, 2022: 11). Halep Mekteb-i İdadi'sini 1903'te bitirdikten sonra 1905'te Beyrut Amerikan Tıp Üniversitesi hazırlık sınıfına başlamak için sınavları geçer. Bu sırada onu çok

üzecek iki durum yaşanır. “Üniversiteye başladığı günlerde yıllardır hasta olan annesi gözlerini kucağında kapar. Babası, küçük oğlunun eğitimini hizmetçilerin eline bırakmamak için zaman geçirmeden halasının kızıyla evlenir” (Berksoy, 2007: 59). Cemil Süleyman, Beyrut’ta tıp öğrenimi görmek için Arapça ve Farsça hocası Faik Efendi’nin refakatinde bir Mısır vapuruyla İskenderun’dan Beyrut’a gider, Antep’teki bir medresede hocası Faik Efendi’den din ve dil dersleri alır. Annesinin ölümünden sonra tek başına Beyrut’a okumaya gitmek zorunda kalması ve aradan geçen iki aylık kısa bir süre içinde babasının bir mektupla halasının kızıyla evlendiğini haber vermesi, Cemil Süleyman’ı oldukça üzer. Tıp öğrenimine İstanbul’da Kadırga’daki Mekteb-i Tıbbiye’de devam eden Cemil Süleyman, edebiyat ortamını yakından takip etme ve bol bol okumalar yapma imkânı bulur. Bu dönemde *Servet-i Fünun* dergisinde Rıfat Bey’in veremle ilgili kitabı hakkında bir yazı kaleme alır. *Servet-i Fünun*, Aşîyan ve Tanin gibi dergilerde öykülerini yayımlayan Cemil Süleyman, av, spor, müzik ve resme olan ilgisiyle de öne çıkar. Baha Tevfik, Süleyman Bahri ve Emin Bülent ile birlikte edebiyat, sanat ve spor ortamlarında görünen Cemil Süleyman, yazdığı öykü ve romanlarla gençler arasında büyük bir üne kavuşur (Bargan, 2022: 12-13). “Tıbbiyeyi bitirdikten sonra ilkin Darülmuallimin’de (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda)” öğretmenlik yapar, daha sonra Karantina İdaresi’ne girer. (Kudret, 1971: 338). Sinir ve iç hastalıkları alanında uzmanlığını alır. “Karantina İdaresi’nde başladığı hekimlik görevine veba salgını sebebiyle Cidde, Karaman ve Tebük ’te (Hicaz), Balkan ve I. Dünya savaşlarında Yanya, Arabistan, Batum’da, Kurtuluş Savaşı’nda Antalya’da, Cumhuriyet’ten sonra Çanakkale ve Samsun’da hekimlik ve sıhhiye müdürlükleri” (Berksoy, 2007: 59) ile devam eder. I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele’de cepheye mücadeleye destek verir. “Cephedeki son görevi ise 15 Aralık 1918’e kadar Batum’da Şark Orduları Baş Menzil Müfettişliği Sertabipliği’dir. Savaş yıllarında iki defa yaralanan Cemil Süleyman 1917 yılında Harp Madalyası, 1918 yılında da Demir Salip nişanı ile ödüllendirilmiştir”

(Bargan, 2022: 14). I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele’de hem bir hekim hem de asker olarak vatan savunmasına destek vermiştir.

Servet-i Fünun döneminin genellikle sonu acıklı biten hikâye ve romanlarında aşkın oluşturduğu yalnızlık, karamsarlık ve umutsuzluk gibi hislerin ortaya çıkardığı anlatım, Halit Ziya’nın eserleriyle öne çıkmış, kendi döneminin ve sonraki dönemlerin eserlerini etkileyerek benzer kahramanların yaratılmasını sağlamıştır. Ay, (2023: 431) Halit Ziya’nın yarattığı bu etkiyle Servet-i Fünun dönemindeki romanlarda Emma Bovary benzerliğinde tipler ortaya çıkmaya başladığını belirtir. Halit Ziya’nın duygusal, takıntılı, karamsar ve histerik duygulara sahip kahramanları, tıp eğitimi aldığı sırada Halit Ziya ve Servet-i Fünun sanatçılarını yakından takip eden Cemil Süleyman’ı da derinden etkiler. Yazar, okuduğu bu romanlardan esinlenerek öykü ve romanlar kaleme alır. “İlk kitabı *Timsal-i Aşk* Fecr-i Âtî Kütüphanesi adlı dizinin ilk kitabıdır (1909). Hikâyelerini *Ukde*’de (1909) toplamış, *İnhizam* (Servet-i Fünun’da 1909), *Kadın Ruhu* (Tanin, 1910) adlı romanlarını tefrika etmiş ve kendisine hayli şöhret kazandırmış olan *Siyah Gözler* romanını yazmıştır” (Enginün, 2019: 405). Servet-i Fünunculardan Halit Ziya ve Mehmet Rauf’un etkisinde eserlerini yazan Cemil Süleyman’ı Fecr-i Ati’nin Halit Ziya’sı olarak görenler olduğu gibi romanlarını başarısız bulan eleştirmenler de bulunur. İnci Enginün (2019: 406), Cemil Süleyman’ın Cumhuriyet döneminde de gazetelerde sürekli yazmasına rağmen edebiyat tarihinde kendisine yer edinebilecek eserler veremediğini yazar. Cevdet Kudret’e göre ise “1909 1913 arasında edebiyat alanında “yoğun bir çalışma gösteren yazar”, “o yıllarda Fecr-i Ati’nin önde gelen sanatçılarından olmuşsa da” doktorluk mesleği nedeniyle İstanbul’dan uzakta görev yapması ve savaş dönemlerinde cephede verdiği mücadele nedeniyle edebiyat ve basın ortamından uzaklaşması, “oluşma çağındaki sanatının yarıda kalmasına ve adının edebiyat alanında unutulmasına yol açmıştır.” (Kudret, 1971: 339). Yazar Antalya, Çanakkale, Antakya, Beyrut gibi yerlerde doktorluk yaparken edebi

yazılar kaleme almaya devam eder. Yirmi yedi yıllık gurbet yaşamından sonra 1934'te İstanbul'a döner. Denizyolları işletmesinin yolcu gemilerinde doktorluk yaparken geçirdiği bir kaza sonucu 5 Ocak 1937'de bir bacağı diz kapağının altından kesilir. Bu durum, onun psikolojisini çok etkiler. Yazar, 16 Eylül 1937'den itibaren haftada bir, *Kurun* ve *Vakit* gazetesinde hatıra, makale, hikâye ve yolculuk notlarını yayımlar. Böbreklerinden rahatsızlanan Cemil Süleyman, 30 Nisan 1940 Salı günü vefat eder (Bargan, 2022: 16).

3. Histerinin Yarattığı Beden Kaygısının *Siyah Gözler* Romanına Yansımaları

Kadının konumu, anaerkil ve ataerkil dönemde annelik deneyimiyle bağdaştırıldığından kadına yönelik algı da bu duruma göre şekillenmiştir. “Anacıl dönemde kadın, doğurganlığıyla yaşamın sonsuzluğunu sağladığına inanıldığı için toplumda üstün bir yere sahip olmuştur” (Altunsabak ve Kaplan, 2025: 513). Ataerkil dönemde ise kadının anneliğinden bedenine kadar birçok konu, kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Histeri de ataerkil toplumun kadının bedeni ve doğurganlığıyla ilişkilendirildiği bir durum olarak kadının eksik olduğu söylemini yaratmıştır. Ataerkil düzenin kadın bedeni üzerinde kurduğu kontrolle histerik bir varlık olarak betimlediği kadın da bir süre sonra kendi bedenine karşı olumsuz bir gözle bakmaya başlar. Toplum, kadını yetersizlikle suçlayan bir söylemin katı kurallarını histeri üzerinden şekillendirince psikolojik şiddete varacak şekilde kadını kontrol altında yaşamaya mahkûm eder. Toplumsal beklentilerin dışına çıkmamaya aşırı dikkat eden bireylerin kişisel hisleriyle eril yaptırım arasında yaşadıkları çıkmaz; öfke patlamaları, sorunu kendi yaşında veya bedeninde bulma ve kadın biyolojisinden nefret etmeye dönüşür. Öznel düşüncesini ve duygularını toplumsal baskı nedeniyle özgürce ifade edemeyen, eril tahakkümün söylemiyle kendi bedenine bakan bireyin hem fiziki hem de psikolojik sorunlarla mücadele ettiğini söylemek mümkündür. Toplumsal bir

anlayışın sonucu olarak bir kimsenin bedenine yönelik geliştirdiği olumsuz imgeler ve söylem, başlangıçtan beri zihinde var olan düşünceler değil, ataerkil düşüncenin hâkim olduğu toplumlarda öğretilen bir durum şeklinde gelişir. “Histeride kaynağını çocukluk dönemlerinden alan içrel bir çatışma (intra psychic conflict) vardır. Yani bireyin dürtüleyici sisteminde (id’de) ifadesi ve doyurulması mümkün olmayan bir dürtü, bir ihtiyaç bulunmaktadır” (Kahya, 1975: 415). *Siyah Gözler* romanında histerik bir kişilik yapısına sahip otuzlu yaşlarında dul bir kadın olan başkahramanın çocukluk dönemine dair ayrıntılara yer verilmez. Sadece otuzlu yaşlarındaki kadının ailesi tarafından evlenmek istediği adamın onaylanmadığı bunun üzerine kadının kendi ailesini karşısına alıp âşık olduğu adamla evlendiği okuyucu ile paylaşılır. Aşkından evlendiği adamın gerçek kişiliğinin farkına varamayan kadın, çok geçmeden eşi tarafından genç bir kızla aldatılır. Kadının hiçbir şeyi fark edemeyecek kadar tutkuyla eşine bağlanması onun doyurulmamış sevgi ihtiyacı gösterir. Ailesi veya karşı cins tarafından sevilmemiş olması ihtimali onun kendisine ilk defa ilgi gösteren biriyle evlilik yoluna sorgulamaksızın girmesine neden olmuştur. Evliliğin üzerinden çok geçmeden aldatılması, kadının daha önce hissettiği doyurulmamış sevgisinin yanında ruhunda telafisi olmayan bir güven sorununun ortaya çıkmasına neden olur. Sevgi ve güven ihtiyacı, kadının benliğinde baskı oluşturarak huzursuzluk hissini doğurur. Bu aşamada ortaya çıkan psikolojik baskı, kadının olumsuz bütün duygu ve düşüncelerini kadınlık fizyolojisine ve kendi bedenine yönlendirmesine neden olur. Sevgi ve beğenilme ihtiyaçları karşılanmayan kadın, yaşını ve bedenini sorun etmeye, aldatılma nedenini yaşına ve bedeninin güzel olmayışına bağlamaya başlar. Bedeniyle barışık bir yaşam süremeyen kadın, çok yaşlı olmamasına rağmen kendisini yaşlı, bedenini kusurlu bularak rahatsızlığını sık sık dile getirir.

“Zaten yaşı otuzu geçiyordu. Birkaç sene sonra, daha çok ihtiyarlamış olacak, şimdi bol bol yapılan iltifatlar, o zaman bir aşığılama tokadı gibi onun otuz beş yaşına çarpılacaktı. Birden kalbinde hassas bir noktanın sızladığını duydu.” (SG, 14)

Cemil Süleyman, Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati döneminin anlayışını yansıtacak şekilde romanını romantik bir aşk ilişkisini merkeze alarak kurgulamıştır. “Onun kurmacasında aşk ve aşk ilişkileri içinde beliren karakterler fazlasıyla romantiktir. Umutsuzluk, karamsarlık, düş kırıklığı gibi izleklerle yoğrulan bu anlatılar epeyce dramatik hatta melodramatik tonlar taşır” (Yivli, 2019). Yazar, kadın kahramanın kendisinden yaşça küçük, siyah gözlü delikanlıya hissettiği yoğun duyguları ele alırken kadının geçirdiği histeri ataklarını, sinir hastalıkları uzmanı olmanın sağladığı bilgi birikimiyle ayrıntılı bir şekilde okuyucuya hissettirir. Kadının yaşadığı psikolojik çatışmalar, bedene duyulan nefretle ilişkili olacak şekilde aktarılır.

“Sonra onunla münasebetini gözünün önüne getirerek hayatın otuz senelik sürekli mücadelesi arasında cildi yıpranmış, renginin tazeliği gitmiş bir kadınla, henüz hayata ilk adımını atan taze ve bakir bir çocuk simasının uyumsuzluğunu düşünüyordu.” (SG, 33)

Siyah Gözler romanında ismi verilmeyen dul kadın, otuz yaşında olduğunu sık sık vurgulayarak kendisinden çok genç bir delikanlı tarafından sevilmenin toplumsal kurallara uygun olmayacağı düşüncesiyle duygularını sürekli kontrol altında tutmaya çalışır. Siyah gözlerine âşık olduğu delikanlının bir gün ilk eşi gibi kendisini aldatacağını, bedenini beğenmeyeceğini, yaşlandıkça yüzünün ve bedeninin ona çirkin gözükeceğini düşünerek buhranlar geçirir. Kadının aslında sevmeye, bir ilişki yaşamaya ve hayatını paylaşmaya ihtiyaç duyduğu çoğu söyleminden anlaşılır. Ancak toplumun boşanmış bir kadına biçtiği toplumsal cinsiyet rolleri öylesine ağırdır ki, bu kurallara karşı gelme gücünü kendinde bulamayan kadının süperegosu tarafından sürekli baskılandığı görülür. Süperego, sevme ve sevilme dürtüsünün ortaya çıkışını engellemek için toplumsal baskıyı ve kadının yaşından kaynaklı ortaya çıkan bedensel yaşlanmaları hatırlatarak kadının kendisini frenlemesini zorunlu hale getirir. Toplum, boşanmış bir kadından namuslu olmasını, edepli giyinmesini, bedeninin ve yaşının farkında olarak hareket etmesini beklemektedir. Bu toplumsal

cinsiyet rollerinin kadına dayatılmasına rağmen kadını aldatan eşe veya kadını takip edip ona duygularını açıkça ifade eden genç delikanlıya yönelik hiçbir eleştiri görülmez. Kadının yeni bir ilişki yaşayabilmesi ancak yeniden evlenmesi durumunda mümkündür. Ancak erkekler, Beykoz çayırının yakınlarında gezinen kadınlara yaklaşip konuşabilmekte, mektup verip buluşma teklif edebilmektedirler.

“Şüphesiz, çünkü ben sizden daha yaşlıyım. Hâlbuki siz henüz pek genç ve tabii o nispette de mesut olmaya layıksınız. Bir kere yaşlarımızın arasındaki fark, buna en büyük bir mani teşkil eder. Sonra, ben dul bir kadınıym. Hâlbuki siz bugün kimin kızını istesenez alabilirsiniz.” (SG, 31)

Histerik kişiliklerde görülen belirtilerden biri cinsel düzensizliktir. “Genel olarak histeriklerde (halk arasında bilindiği gibi- aşırı cinsel istekten çok) cinsel alanda derin kısıtlamalar ve düzensizlik halleri mevcuttur” (Kahya, 1975: 418). Romanda kadının bedeni ve cinsel istekleri üzerinde toplumun söz hakkının bulunduğu toplumsal baskıyla hissettirilir. Kadın; yaşlılık, çevre baskısı, kadınlık kimliği gibi konulardan dolayı sevgi ve cinsellik ihtiyacını karşılayamadığından histerik duyguları onu esir almaktadır. Aşırı duygusallık, sevmeye layık olmadığını düşünme, ağlama, kıskançlık krizleri, bayılma nöbetleri ve hayali kurgular, kadının duygu değişiminin histrionik kişilik bozukluğuna kadar ilerlediğini gösterir. Kadının bedensel bir ihtiyacı olarak hissettiği cinsellik arzusunun toplumsal baskıdan dolayı tatmin edemeyişi onun bu bedensel arzusunun hayal kurma aracılığıyla gidermeye zorlar.

“Sonra bir hayal yaklaşıyor, hırslı ve ateşli dudaklarıyla kulaklarının yanına sokularak, "Niçin?" diyor, "Niçin sevişmiyoruz? Mademki ruhunun buna ihtiyacı var... "Evet, niçin sevişmemeliyiz?" Mademki kendisi de onun için ölüyordu. O dakikada derin bir aşk ihtiyacıyla çarpan kalbinin üzerinde, bu hayali sıkmak, kucaklamak istedi; kollarını uzattı. Fakat bu da bütün diğerleri gibi bir yalan, bir rüya olmuştu.” (SG, 17)

Histrionik bireyler, sevilme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ilgi çekecek davranışlar sergileme, aşırı duygusal tepkiler vermenin yanı sıra bedenleri ve dış görünüşleri ile çok fazla ilgilenerek bazen aşırıya kaçan söylemlerde

bulunabilirler. “Histrionik kişilik bozukluğu gösteren bireyler: ilgi odağı olmak ve dikkatleri üzerlerine çekmek oldukça önemlidir. Manipülatif ve dürtüseldirler, fiziksel görüntüleriyle aşırı ilgilidirler” (Özer ve Tunç, 2024: 17). *Siyah Gözler* romanında da histrionik kadın, genç bir delikanlının dikkatini çektiği için içten içe sevinen aynı zamanda da bedeninin erkenden yaşlanıp delikanlının ilgisinin başka birine kaymasından korkan bir ikilemle yaşar. Bu nedenle yaşlandığında genç delikanlıya yetemeyeceğini devamlı sayıklayarak ağlama ve bayılma krizleri geçirir. Histeri nöbetleri, çoğu zaman kasılmalar, bedenin kaskatı kesilmesi şeklinde kendini göstererek kadının ilgi odağında olmasını sağlar. Bedenine karşı verdiği mücadeleyi kazanamayacağını anladığı anda kadının geçirdiği nöbetler nedeniyle renginin sararması evdeki hizmetçilerin dikkatinden bile kaçmaz. O, beğendiği erkekle özgür bir şekilde görüşememe ve duygularını açık bir şekilde ortaya koyamamanın acısını bedensel acıyla ödemeye başlar.

“Zaten hayattan bundan fazla ne bekleyebilirdi? Hatta bunu kendi düşüncelerinin pek üstünde buluyor, onun tazeliğini ve canlılığını gözünün önüne getirerek bu gençlik karşısında, kendisini yıpranmış, rengi solmuş görmekten acı duyuyordu. Ve bugün onu, güneşten pembeleşmiş güçlü ve canlı çehresinde, bütün tavırlarına tatlı bir vakarın temiz gölgesini serpen ince siyah bıyıklarıyla o kadar yakışıklı buluyordu ki kendisi güzel bir kadın olduğu halde, kalbinde onu, uzun müddet tatmin edememekten korkan bir endişe hissediyordu.” (SG,29)

Romanda genç delikanlının yüzü ve bedeni, kadının bakışıyla idealize edilmiş bir biçimde aktarılır. Özellikle ‘siyah göz’ imgesi, yalnızca erkeğin cazibesini değil, aynı zamanda kadının kendi bedenine yönelttiği eleştirinin karşıtını temsil eder. Böylece göz, hem arzu nesnesi hem de kahramanın yaşadığı kıskançlık ve yetersizlik duygularını tetikleyen simgesel bir odak hâline gelir.

4. *Siyah Gözler* Romanında Histerinin Kadın Kimliği ve Psikolojisi Üzerindeki Etkileri

Siyah Gözler romanında kadın kahraman üzerinden toplumun kadın kimliğine dayattığı cinsiyet normları ve psikolojik şiddet açıkça ortaya konur. Psikolojik şiddet, genellikle yakın çevre tarafından veya toplum tarafından sözlü bir şekilde uygulanırken mağdurlar genellikle kadınlardan oluşmaktadır. Psikolojik şiddette “dizginlenemez bir kontrol altına alma arzusu” ve genelde “kadınların maruz kaldığı bu eylemde karşı tarafı takip etme ve onun özürlüğüne kısıtlama” (Yavuz, 2025: 41) durumu göze çarpar. Eşinden ayrılmış olması nedeniyle kadının bir erkekle yeni bir ilişkiye başlamasının toplum içinde yaratacağı söylentilerden dolayı kadın çok tedirgindir. Bu nedenle her davranışını kontrol edip yaşamını tamamen toplumun isteklerine göre kısıtlamaktadır. Kadın aldatıldıktan sonra uzun bir süre hayatına kimseyi almaya cesaret edemez. Evinde ve dışarıdaki yaşamında komşularının ve toplumun diğer üyelerinin tepkisini çekecek hiçbir davranışı sergilememeye özen gösterir. Kadın, benliğini öylesine bir koruma çemberine almıştır ki yalnızca fiili olarak yeni bir aşk veya evliliğe kapı aralamak değil, bir ilişkinin hayalini kurmak bile ona hayâsızlık olarak gelir. Çünkü eksikliği duyulan dürtünün ortaya çıkmaması için süperegö, kadına sürekli dışarıdaki gerçekleri ve daha önce evliliğinde yaşadığı durumları hatırlatarak bu ihtiyacın baskılanarak bilinçdışına itilmesini sağlar.

Romanda erkekler tercihlerini yaşama konusunda daha özgür daha cüretkârdır. Beğendikleri kadınlara karşı ilgilerini belli etmek veya onları etkilemek için çeşitli yollara başvurmaları toplum tarafından ayıplanmaz. Kadının ise toplumca kabul edilmiş bir kimliği vardır, bu kimliğin dışına çıkmamanın veya belirlenen sınırları çiğnemenin ağır yaptırımları vardır. Romanda kadının giyimi, gezmesi, yaşı ve ilişkileri konusunda bir kontrol mekanizmasının işlediği sık sık dile

getirilmiştir. Kadın atacağı her adımda komşularına, toplumun diğer üyelerine bir kadın olarak nasıl hesap vereceğinin kaygısını yaşadığından peçesini tamamen yüzünü kapatacak şekilde örter. Kısıtlanma ve gözetlenme korkusu, kadının psikolojik gerilimler yaşamasına, sorgulamalar içinde sinir krizleri geçirmesine neden olur. Bireyin özel yaşamıyla ilgili kararların cinsiyet faktörüne göre şekillenmesi, baskı unsurundan kaynaklanan psikolojik sorunların doğurur. Takıntılı ruh halleri, çelişkiler ve pişmanlıklar kadının çocuksu bir hassasiyete bürünmesine neden olur. Gelişemeyen kadınlık kimliği, onu çoğu zaman zayıf bir karaktere dönüştürerek aşk ve ahlaki endişe duyguları arasında ikilem yaşamasına yol açar.

“Kim bilir şimdi saat kaçtı? Ve böyle geç vakit yalnız başına nereden geldiğini merak edenler, onun bu halinden şüphe etmeyecekler miydi? İhtimal, etrafta şu saatte henüz uyumayanlar vardı. Belki kafeslerin arkasından onu seyreliyorlardı.” (SG, 41)

Roman kadının yanlış yapmaktan, kadınlığına laf getirmekten duyduğu korku ve âşık olduğu genç delikanlının duygularına karşılık vermesi durumunda toplumun kendisine uygulayacağı baskıdan duyduğu endişeden ibarettir. Kadının duygu çıkmazları, delikanlıyla bir hayat kurmak istemesine rağmen toplumun dul ve otuzlu yaşlarındaki bir kadınla hiç evlenmemiş yirmili yaşlarındaki bir erkeğin evlenmelerine hoş bakmamasından kaynaklanır. Yaşadığı ikilem onu bir yandan aşk acısı çekmesine bir yandan da ahlaki kaygı sorgulaması yapmasına neden olur. Bireysel duyguları ile toplumsal baskı arasında kalma sebebiyle en ufak bir selamlaşmayı dahi kadının namusuna leke getiren bir eylem olarak algılama sorununu doğurur.

“En çok etraftan görülmekten korkuyordu. Şimdi bekçi de gelip onu burada görecekti. Sonra ertesi gün herkese ilan olunacaktı. Bu ihtimali düşündükçe kalbi şiddetle çarpıyor, "Ben ne yaptım yarabbi?" diyordu.” (SG, 41)

Kadın kahraman, çoğu zaman kendisiyle konuşurken delikanlıyla bir daha görüşmeyeceğine yemin edip herhangi birinin kendisini görme ihtimaline karşı tedbirsiz davranmayacağı kararını alsa da kararlarını uygulayamaz. Ankay'ın,

(2012, 166) “Histrionik kişinin eylemlerini yönlendirebilme fonksiyonunun düşüklüğü kişinin yaşamış olduğu mental karmaşanın birer yansıması olarak takip edilir” diye tarif ettiği durum, kahramanın yaşamış olduğu zihinsel ve duygusal karmaşanın bir göstergesidir. Kadın kimliği, toplum tarafından belli başlı davranış kalıplarıyla bütünleştirildiğinden kadının bu çizgilerin dışına çıkmasına tepki gösterilmektedir. Ancak kahraman da bireysel duygularıyla toplumsal baskının arasında kaldığından eylemlerini yönlendirebilme yeteneğini kullanamaz durum gelmiştir.

Histeri olayı söz konusu olduğunda bulabildiği tek kelimenin acı olduğunu belirten Didi-Huberman (2003: 3), histerinin bir imge olarak dahi acıyı icat etme zorunluluğunun ortaya çıktığını ifade eder. Histeride acıyı icat etmenin üç yolu olduğunu belirten Didi-Huberman’a göre (2003: 3), birinci yol “hayal etmek, dedikleri gibi yaratma”, ikincisi uydurma yani hayal gücünde sömürmek, aşırı yaratmak, üçüncüsü “şeyin kendisinin” şokunu bulmak veya ona düşmek” tir. Romanda histeri atakları geçiren kadının aşk ve özlem duygusunun etkisinde sevdiği gence kavuştuğunu hayal ettiği aşamada mutluluğu yakalamak üzereyken yine kadınlığına yakıştıramadığı düşünceler nedeniyle utanç duygusuna kapıldığı görülür. “Toplumsal karşı çıktığı ilişki hususunda arzularını bastıramayan kadın öznenin bedeninden sesler yükseldiğinde benliğini keşfediş serüveni de başlar. Özbenini anlama çabası, onun özne olarak kimlik inşa sürecini şekillendirir” (Önder, 2022: 598). Kadın kahraman, siyah gözlü delikanlıyı reddedemediği günlerde onunla sadece oturup konuştukları halde bu hareketini bir kadın için önceleri namussuzluk olarak görür. Sonraları ise duygularına yenik düşer ve kendisine yeni bir kadın kimliği inşa ederken daha cesur davranmaya başlar. Sevdiği adamı gizlice evine alır, onunla daha fazla zaman geçirmeye karar verir. Histerinin boyutu ağırlaştıkça kıskançlık ve aşâğılık kompleksi nedeniyle delikanlıdan şüphelenmeler, onu takip etmeler başlar. Acı çekmenin ikinci aşaması olan uydurma, şüphe ve kaygılanmalar nedeniyle

ortaya çıkar. Aldatıldığını düşünerek Beykoz'da denk geldiği bir genç kızla delikanlının ilişkisi olduğuna kendisini inandırır. Onların mektuplaştığını gördüğünü söyleyerek sinir krizleri geçirir. Ancak bu durum aslında sadece kadının zihninde yarattığı uydurma bir sahneden başka bir şey değildir.

Çok nadir uğrayan akrabaları ve evindeki hizmetkârları dışında kimsesi olmayan kadın, ailesi tarafından yalnız bırakılmıştır. Kadının yalnızlığı derinden hissetmesi onun karşı cinse bağımlılık derecesinde kapılmasına neden olur. "Özellikle ebeveyn ihmaliyle açığa çıkan, bünyesinde çözümlememiş "ödüpal sorunları" taşıyan histeride, karşı cinsi kontrol altına alma ve ona aşırı bağımlılık gösterme gibi belirtiler söz konusu olabilir" (Yüksel, 2001: 436-437). Kadın, önceleri erkekle buluşmaktan korkarken bağımlılığa dönüşen duyguları nedeniyle daha fazla ilgi görmediğini iddia ederek ağlar, erkeği suçlar. Onun hayatında başka birinin olma ihtimalini düşünerek bunalıma girer. Erkeği daha çok kontrol etmek ve sadece kendisine ait olduğunu hissetmek amacıyla onu kendi evine aldığı bir gece, kıskançlık yapmayacağına dair söz verir. Ancak hastalığı öylesine onu esir almıştır ki cinnet geçirerek uyuyan sevgilisini boğarak öldürür. Didi-Huberman bahsettiği son aşama olan aradığı şeyin şokunu yaşamak veya düşmek fiili burada gerçekleşir. Kıskançlık ve paylaşamama duygularının esir aldığı kadın, sonunda toplumu takmadan sevdiği kişiyi evine alır; ancak onu kaybetme korkusu kendisini büyük bir faciaya sürükler. Sevdiği erkeğin sonsuza kadar sadece ona ait olması isteğinin doğurduğu bencillik onu cinayet sürükler.

SONUÇ

Cemil Süleyman, Fecr-i Ati topluluğunun dikkat çeken isimlerinden biri olarak dönemin sanat anlayışına uygun olacak şekilde *Siyah Gözler* romanında aşk ve kadın merkezde olacak şekilde romantik bir ilişkiyi ele alır. Toplumsal cinsiyet rollerinin baskın olduğu bu dönemde kadına dayatılan roller, bireyleşme ve

özgür bir yaşam sürdürmenin önünde büyük engeller oluşturmuştur. Cemil Süleyman, bir ad vermediği kadın kahramanın aslında o dönemde bir kimliğinin olmadığını, toplumun ona uygun gördüğü kişiliği yansıtmak zorunda kaldığını belirtmek ister gibidir. Kadın kahramanın dul olması, toplum nezdinde kusurlu olarak görülmesine ve eleştirilmesine neden olur. Kadın erkek ilişkilerinde erkek daha özgür tarafken kadının yeni bir yaşam kurması için toplum tarafından onay alması zorunlu hale getirilmiştir. Yaşça kendisinden küçük bir delikanlıyla başlayan ilişkisi, sorgulamalar ve korkular içinde ilerler. Baskı ve korkunun kadın karakterin ruhunda açtığı yaralar, onun zamanla sinirli, takıntılı ve histerik bir kişiliğe bürünmesine neden olur. Cemil Süleyman bir sinir hastalıkları uzmanı olarak kadınlara özgü bir rahatsızlık olarak duyurulan histerinin belirtilerini kadın kahramanın şahsında göstererek dönemin marazi kadın kahraman imgesini yeniden canlandırmıştır. Aşk ve cinsellik, toplumsal baskının yok etmeye çalıştığı özneleşme ekseninde ele alınmıştır. Roman kahramanlarının ayrıntılı bir şekilde işlenmemiş olması, konunun yalnızca toplumsal baskı ve aşk üzerine kurulması romanın teknik açıdan zayıf olmasına neden olmuştur.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Çalışma için Etik Kurul Kararı gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Amin, N. (2019). "Overview of Hysteria; Introduction, Review, Causes, Signs and Symptoms, Complications And Management". Journal of Neurological, Psychiatric and Mental Health Nursing. 1(1), 23-26.
- Ankay, A. (2012). *Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Ay, F. (2023). "Madame Bovary'nin Türk Edebiyatına Yansımalarından Biri: Bugünün Saraylısı'ndaki Ayşen". Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 28, 428-447 DOI:10.30767/diledeara.1337504.
- Bargan, H. (2022). *Cemil Süleyman Alyanakoğlu Kendi Cennetlerinde*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cemil Süleyman (2021). *Siyah Gözler*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çoban, D. (2020). "Histeri Belası: Medea vs Hedda Gabler". Görünüm, 9 (9), 13-26.
- Berksoy, B. (2007). *Cemil Süleyman: Bir kuramsal okuma denemesi*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Didi-Huberman, G. (2003). *Invention of hysteria : Charcot and the photographic iconography of the Salpêtrière*. Cambridge: The MIT Press.
- Enginün, İ. (2019). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Altunsabak, E., Kaplan, Z. (2025). "Kötücül Annenin Deli Dumrul'da İdeolojik ve Psikomitolojik Fonksiyonu". Edebî Eleştiri Dergisi. 9(2): 509-523.
- Freud, S. & Breuer, J. (2001). *Histeri üzerine çalışmalar*. Çev., Emre, Kapkın. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Janet, P. (2020). *Histerinin Ana Semptomları*. Çev., Burcu Tümkaya. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kahya, H. (1975). "Histeri". The Eurasian Journal of Medicine, 7(4), 415-420.

- Kudret, C. (1971). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Micale, M. S. (1990). "Charcot and the Idea of Hysteria in the Male: Gender, Mental Science, and Medical Diagnosis in Late Nineteenth-Century France". *Medical History*, 34: 363-411.
- Nasio, J. D. (2013). *Psikanalizin Güzel Çocuğu*. İstanbul: Say Yayınları.
- Okay, O. (1995). "Fecr-i Âti". TDV İslam Ansiklopedisi. C. 12, 287-290.
- Şen, C. (2009). "Fecr-i Âti Encümeni Edebiyatı". *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(1)II, 1333-1426.
- Önder, A. (2022). "Cemil Süleyman'ın Siyah Gözler romanında cinsiyet rollerine dair bir çözümleme". *Turkish Studies-Language*, 17(2), 593-606. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.62225>.
- Özer, F. & Tunç, P. (2024). "Antisosyal Kişilik Bozukluğu". *Klinik Psikoloji Alanında Araştırmalar ve Değerlendirmeler*. (s.1-24). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Yavuz, Y. (2025). *Şiddet Estetiği Türk Romanında Söylem, Kurgusal İşlev ve Ontik İzlekler (1960-1980)*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Yüksel, N. (2001). *Ruhsal Hastalıklar*. (2. Baskı). Çizgi Tıp Yayınevi.
- Yurduşen, S. (2023). "Bayan Lucy". *Freud'dan Lacan'a Vaka İncelemeleri ve Psikanalitik Değerlendirmeler Cilt 3*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yivli, O. (2019). "Cemil Süleyman". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ahmet Yesevi Üniversitesi.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Hysteria is a concept with many definitions, but attempts are made to clarify it through neurotic problems typically seen in women. It is generally accepted that the term "hysteria" derives from the Greek word for womb, "uterus." In medical and psychological studies of neurotic illnesses, researchers have focused specifically on hysteria, attempting to explain its effects on individuals' lives through various factors. These factors, often focusing on the female uterus, reinforce the perception that the disorder is exclusively seen in women. Hippocrates opposed the views of primitive times that attributed hysteria, like many other illnesses, to supernatural events, and attributed the symptoms of hysteria to the unsatisfied uterus wandering around the female body and settling in one place.

Some researchers, drawing on Plato's explanations and the symptoms of hysteria, have stated that hysteria is only seen in women and that it is impossible for men to experience such problems. For many years, this term, used in medical literature, has led to the attribution of many diseases and conditions seen in women to disorders of the female uterus, and to the blaming of women, especially in patriarchal societies.

Method

The emphasis on hysteria as a disorder unique to women has become a focal point of feminist criticism as research has gained momentum. Feminist criticism reveals that hysteria, which impacts women's social and individual perceptions of female identity, leads to sanctions based on cultural differences. While artists, through their writings, critiques, and literary works, reveal society's sociological values and the individual's psychological state, they also begin to significantly reflect in their works the crises women experience due to hysteria and the oppression they face at the hands of patriarchal society. An evaluation of these literary texts with data from sociology and psychology is crucial for revealing society's perspective on a disorder considered uniquely female and its perception of female identity. To illustrate how hysterical disorders can affect individuals' bodies, sexual lives, and social and professional identities, literary texts depict the suffering of the protagonists through their physical and characteristic features. This study will explain the concept of hysteria and analyze the hysterical disorders of the female character in the novel *Black Eyes*.

Findings (Results)

Cemil Süleyman, reflecting the understanding of the Servet-i Fünun and Fecr-i Ati periods, constructs his novel around a romantic love affair. While addressing the heroine's intense feelings for the younger, dark-eyed young man, he uses his medical expertise to make the reader experience the woman's hysterical attacks through detailed descriptions of psychological trauma. The psychological conflicts she experiences are conveyed through a hatred of the body.

In the novel "Black Eyes," an unnamed widow frequently emphasizes her age of thirty, constantly trying to control herself by believing that being loved by a much younger man would violate social norms. She goes through a period of depression, telling herself that the young man she fell in love with, whose dark eyes, like her first husband, will one day cheat on her, that he will not like her, and that his face and body will become ugly as he ages.

It's clear from many narratives that women actually need to love, have a relationship, and share their lives. However, the gender roles society imposes on divorced women are so severe that, unable to find the strength to disobey these rules, they are constantly suppressed by their superego. To prevent the emergence of the urge to love and be loved, the superego reminds women of societal pressure and the physical aging that comes with age, forcing them to restrain themselves. Accordingly, society expects divorced women to be chaste, dress modestly, and act with awareness of their body and age. Despite the imposition of these gender roles on women, there is no criticism of the husband who cheats on her or the young man who pursues her and openly expresses his feelings to her.

Conclusion and Discussion

In the novel *Black Eyes*, the gender norms imposed by society on women's identities are clearly revealed through the female protagonist. Because a woman has separated from her husband, starting a new relationship with a man completely restricts her from the rumors that would arise within society. After being cheated on, a woman dares not allow anyone into her life for a long time. She is careful not to exhibit any behavior that would draw the ire of her neighbors and other members of society, both at home and outside. A woman has so tightly guarded herself that even dreaming of a new love or marriage, let alone actually opening the door to it, seems shameful. To prevent the emergence of this lacking urge, the ego constantly reminds her of external realities and past marital experiences, suppressing this need and pushing it into the unconscious.

Men in the novel are freer and more daring in their choices. There is no social disapproval of women expressing their interest in or resorting to various methods to impress them. Women, on the other hand, have a socially accepted identity, and any deviation from this identity or violation of established boundaries carries severe penalties. The novel frequently depicts a control mechanism operating over women's clothing, behavior, age, and relationships. With every step, women worry about how they will be held accountable to their neighbors and other members of society. This leads to psychological tension, leading to nervous breakdowns and self-doubt. The shaping of decisions regarding an individual's private life based on gender leads to psychological problems stemming from this pressure. Obsessive moods, contradictions, and regrets lead to a childlike sensitivity. This underdeveloped identity often leads to a weak character, leading to a dilemma between love and moral angst. Cemil Süleyman, as a neurologist, revived the morbid female heroine image of the period by showing the symptoms of hysteria, which was announced as a disorder specific to women, in the person of the female hero.